

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 02.03.1972, sp. zn. Tsf 1/72, ECLI:CZ:NS:1972:TSF.1.1972.1

Číslo: 40/1972

Právní věta: II. Súd je povinný na hlavnom pojednávaní prebrať a v rozhodnutí sa vyrovnáť nielen s dôkazným materiálom z prípravného konania (§ 220 odst. 3 Tr. por.), ale aj s dôkazmi, ktoré boli vykonané v predchádzajúcich fázach konania pred súdom, ak ide o dôkazy, ktoré majú vzťah k prejednávanej veci a sú významné pre rozhodnutie.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 02.03.1972

Spisová značka: Tsf 1/72

Číslo rozhodnutí: 40

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Dokazování, Hlavní líčení

Předpisy: 141/1961 Sb. § 220 odst. 3

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 40/1972 sb. rozh.

I. Súd hodnotí znalecký posudok volne ako každý iný dôkaz (§ 2 odst. 6 Tr. por.) a nie je ním bezpodmienečne viazaný. Nemôže síce ľubovoľne nahradiť odbornú mienku znalca vlastnou, v danej otázke laickou mienkou, ale môže a je povinný preveriť znalecký posudok najmä z toho hľadiska, či znalec prihliadol na všetky skutočnosti, ktoré majú význam pre podanie posudku, či sa skutkové východiská znaleckého posudku operajú o skutočnosti v trestnom konaní náležite zistené alebo naopak o skutočnosti, ktoré sú pochybné, ba dokonca odporujúce iným výsledkom dokazovania a či riešenie znalca logicky vyplýva z týchto skutkových predpokladov.

II. Súd je povinný na hlavnom pojednávaní prebrať a v rozhodnutí sa vyrovnáť nielen s dôkazným materiálom z prípravného konania (§ 220 odst. 3 Tr. por.), ale aj s dôkazmi, ktoré boli vykonané v predchádzajúcich fázach konania pred súdom, ak ide o dôkazy, ktoré majú vzťah k prejednávanej veci a sú významné pre rozhodnutie.

Z odôvodnenia.

Rozsudkom Krajského súdu v B. B. z 12. 10. 1971 sp. zn. 1 T 29/71 bol obžalovaný J. M. uznaný vinným z trestných činov vraždy podľa § 219 Tr. zák. a znásilnenia podľa § 241 ods. 1, 2 písm. b) Tr.

zák. a odsúdený za tieto trestné činy na trest smrti. Trestné činy spáchal tak, že 4. 10. 1968 asi o 17.15 hod. v P. sa stretol s maloletou A. A., nar. 14. 12. 1962, ktorej sa prihovoriť a po krátkej chôdzi s ňou ju násilne vtiahol do novostavby rodinného domu J. S. na Družstevnej ulici v P., kde s ňou vykonal násilné súlož a po súloží ju zaškrtením usmrtil.

Odvolanie obžalovaného J. M. Najvyšší súd SSR uznesením zo 17. 12. 1971 sp. zn. 1 To 146/71 zamietol ako neodôvodnené.

Po preskúmaní zákonnosti týchto rozhodnutí podľa § 316 ods. 2 Tr. por. Najvyšší súd ČSSR zrušil výrok a uloženie trestu smrti a Krajskému súdu v B. B. uložil, aby vec v rozsahu zrušenia znova prejednal a rozhodol.

Konaniu, v ktorom bol obžalovanému uložený trest smrti, predchádzalo konanie pred Okresným súdom v P. a Krajským súdom v B. B. ako súdom odvolacím. V tomto predchádzajúcom konaní obžalovaný J. M. bol uznaný vinným rozsudkom Okresného súdu v P. z 12. novembra 1969 sp. zn. 2 T 77/69 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v B. B. z 23. januára 1970 sp. zn. 3 To 412/69 z trestného činu vraždy podľa § 219 Tr. zák. a znásilnenia podľa § 241 ods. 1, 2 písm. b) Tr. zák. na tom istom skutkovom základe, ako je uvedené hore. Za to bol odsúdený na trest odňatia slobody v trvaní 13 rokov, na náhradu škody poškodenému I. A. a bolo mu tiež uložené sťažnosti pre porušenie zákona, ktorú podal generálny prokurátor SSR, Najvyšší súd SSR tieto rozsudky zrušil a vec, že trestný čin znásilnenia nebol predmetom obžaloby a preto nemohol byť obžalovaný z neho uznaný vinným, že treba odstrániť rozpory v doterajších znaleckých posudkoch o duševnom stave obžalovaného a že súdy nezistili dostatočne všetky okolnosti, ktoré majú význam pre uloženie trestu smrti alebo zistené okolnosti z tohto hľadiska nesprávne hodnotil.

Najvyšší súd ČSSR

preskúmal podľa § 316 ods. 2 Tr. por. rozhodnutie urobené v novom konaní, ako aj toto konanie samo a zistil, že v konaní, ktoré predchádzalo výroku o uložení trestu smrti, bol porušený zákon v ustanovení § 2 ods. 5 a 6 Tr. por., keď súdy nevykonali všetky potrebné dôkazy a keď pri hodnotení vykonaných dôkazov nepostupovali v súlade so zákonom.

Výrokom o vine obžalovaného zákon porušený nebol. Súdy vykonali všetky dostupné a pre vec významné dôkazy a tieto dôkazy správne a logicky hodnotili. Právne posúdenie takto zisteného skutku odpovedá aj zákonu. Výrok o uložení trestu smrti však nespočíva na úplnom objasnení všetkých významných skutočností.

Za jednu z rozhodujúcich okolností pre otázku, či sú splnené podmienky pre uloženie trestu smrti alebo nie, považovali súdy duševný stav, v ktorom obžalovaný konal. V pôvodnom konaní vychádzali súdy v tomto smere zo sexuologického znaleckého posudku znalcov MUDr. P. a MUDr. B. zo Sexuologického ústavu v Prahe a z psychiatrického znaleckého posudku znalcov doc. MUDr. H. a MUDr. M. Podľa sexuologického posudku obžalovaný J. M. je zo sexuologického hľadiska heterosexuálna osobnosť s určitými pedofilnými sklonmi, ktoré však nie sú výlučné, ale sú skôr prejavom neúplne vyhranenej záujmu čo do veku heterosexuálneho objektu. Obžalovanému možno priznať zníženú schopnosť ovládať sa v jeho pedofilnom konaní. Pokiaľ ide o usmrtenie dieťaťa, nebola zistená sexuálna motivácia, ktorá by podmienovala zníženú schopnosť ovládať sa pri tomto čine. Rozpoznávací schopnosť nebola zo sexuologického hľadiska znížená. V podstate k rovnakým záverom došli aj znalci psychiatri. Podľa ich posudku obžalovaný J. M. je ťažkou psychopatickou osobnosťou, u ktorej dominujú črty nezdržanlivosti, agresívne prvky a prvky tzv. morálnej insanity, to je nedostatok náležitých etických a morálnych zábran. Vplyvom celkom nevhodnej výchovy boli u obžalovaného posilnené črty neschopnosti vytvárať normálne afektívne vzťahy k ľuďom, mizantropie a záporného postoja k spoločenským hodnotám Potvrdzujú u obžalovaného aj diagnózu pedofilných

sklonov. Pri znásilnení nebol obžalovaný so zreteľom na svoje pedofilné založenie celkom schopný ovládať svoje konanie. Trestný čin vraždy bol naproti tomu spáchaný v stave, v ktorom obžalovaný plne rozpoznával nebezpečnosť svojho konania a bol schopný toto svoje konanie ovládať.

Bez toho, aby bol vyčerpaný postup podľa § 109 Tr. por. a rozpor, ktorý vznikol medzi týmito znaleckými posudkami a posudkom znalcov MUDr. F. a MUDr. R., ktorý podali v r. 1966 v trestnej veci Nt 31/66 Okresného súdu v Prievidzi a v ktorom bol obžalovaný pri svojom pedofilnom konaní uznaný za vôbec neschopného ovládať svoje konanie a preto za nepričetného, bol odstránený výsluchom znalcov na dôvody odchylného posudzovania pedofilnej úchyľky obžalovaného z hľadiska jeho pričetnosti, boli v novom konaní ustanovení noví znalci MUDr. P. a MUDr. H., ktorých závery sa odchyľujú od oboch tu uvedených znaleckých posudkov a ktoré si v novom konaní oba sudy plne osvojili bez náležitej preverky a zhodnotenia, ako to prikazuje ustanovenie § 2 ods. 6 Tr. por.

Znalecký posudok hodnotí súd voľne ako každý iný dôkaz (§ 2 ods. 6 Tr. por.) a nie je ním bezpodmienečne viazaný. Súd síce nemôže ľubovoľne nahradiť odbornú mienku znalca vlastnou, v danej otázke laickou mienkou, ale môže a je povinný preveriť znalecký posudok najmä z toho hľadiska, či znalec prihliadol na všetky skutočnosti, ktoré majú význam pre podanie posudku, či sa skutkové východiská posudku znalca opierajú o skutočnosti v trestnom konaní náležite zistené alebo naopak o skutočnosti, ktoré sú pochybné, ba dokonca odporujúce iným výsledkom dokazovania, a či riešenie zaujaté znalcom logicky vyplýva z týchto skutkových predpokladov.

Pri hodnotení znaleckého posudku MUDr. P. a MUDr. H. sudy takto nepostupovali a pritom prevzali z tohto posudku bez akýchkoľvek výhrad nielen závery týkajúce sa duševného stavu obžalovaného v čase spáchania trestných činov, ale aj ďalšie závery, ktoré majú podstatný význam pre zistenie podmienky uloženia trestu smrti uvedenej v ustanovení § 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák.

Podľa tohto znaleckého posudku je obžalovaný psychopatická osobnosť, u ktorej dominujú črty citového chladu, agresivity, nezdržanlivosti a disociality, ktoré sú trvalými abnormitami osobnosti obžalovaného, nemali však vplyv na zníženie ovládacej alebo rozpoznávacej schopnosti obžalovaného v čase trestných činov. Ide o vrodené črty osobnosti, na ich definitívne sformovanie mali negatívny vplyv nedostatočná výchova v rodine a vlastná nedisciplinovanosť obžalovaného.

Z psychopatie vyplýva aj nedisciplinovanosť obžalovaného pri požívaní alkoholických nápojov, nejde však ešte o chorobné štádium alkoholizmu v zmysle alkoholickej toxikománie a chronického alkoholizmu. Opilosť odtlmuje u obžalovaného jeho negatívne osobnostné črty, najmä agresivitu a citový chlad. Mal dostatočnú skúsenosť o svojich opilostiach a predsa sa im nevyhýbal, ani sa neliečil. Pedofilné sklony obžalovaného nemajú charakter samostatnej duševnej abnormality, ale sú len jedným z príznakov jeho psychopatickej nedisciplinovanosti v opilostiach, pedofilné objekty obžalovaný nepreferuje pred dospelými ženami. Obžalovaný mohol v čase činu plne rozpoznať nebezpečnosť svojho konania pre spoločnosť a svoje konanie plne ovládať. Tento odchylný záver od predchádzajúceho znaleckého posudku v tejto trestnej veci odôvodňujú noví znalci tým, že prví znalci opomenuli fakt, že obžalovaný J. M. má dostatočnú schopnosť dosiahnuť libida a orgazmu prevažne kohabitáciou s dospelou osobou druhého pohlavia a že pokusy o kohabitáciu s dieťaťom sú len výnimočné, neznamenajú pre obžalovaného väčší sexuálny zážitok a sú podmienené len opilstou. Agresivita obžalovaného, odtlmovaná opilstou (v opilosti obžalovaný vyvoláva hádky a bitky), nie je motivovaná sexualitou, ale je zložkou jeho psychopatickej osobnosti a preto nie je možné odstrániť ju liečebnými zákrokmi, týmito je možné potlačiť pedofilné sklony, nie však agresivitu, ktorá nie je motivovaná sexuálnou úchyľkou. Pri týchto záveroch vychádzali znalci z predpokladu, že pedofilné sklony obžalovaného sa v minulosti vždy prejavili v stave po požití alkoholických nápojov, že obžalovaný sa častejšie pohlavne styka s dospelými ženami a že tieto styky preferuje pred stykmi s

deťmi.

Keby bol súd pri hodnotení tohto znaleckého posudku postupoval podľa zákona, bol by musel zistiť, že závery znaleckého posudku spočívajú na nesprávnych alebo pochybných úchyľky a jej významu pre príčetnosť obžalovaného spočíva podľa znalcov na dvoch dôvodoch: obžalovaný častejšie kohabituje s dospelými ženami a preferuje tieto styky pred stykmi s malými deťmi a pedofilné praktiky sa u obžalovaného objavujú len v stave opilosti. Práve tieto predpoklady však nemajú v spisovom materiáli náležitý podklad.

Tvrdenie znalcov, že pohlavného zneužitia maloletých detí sa obžalovaný dopustil vždy v stave opilosti, nie je pravdivé. V prvom trestne stíhanom prípade (vec 2 T 120/64 Okresného súdu v P.) obžalovaný pohlavne zneužil dve malé dievčatká v triezvom stave. Ani záver, že pedofilné sklony obžalovaného sa prejavovali len výnimočne a ojedinele, nemá dostatočnú oporu v spisoch. Je síce pravda, že obžalovaný bol predtým len dvakrát stíhaný pre pohlavné zneužitie (r. 1964 a 1966), ale z oboch týchto spisov vyplýva, že v čase dospievania sa u obžalovaného pedofilné prejavy menej výrazných foriem vyskytovali sústavne a aj výlučne. V správe VB o povesti obžalovaného (č. 1. 23 spisu 2 T 120/64) sa r. 1964 uvádza, že bol získaný poznatok, že obžalovaný sa už ako 14ročný pokúsil o niečo podobné ako v tomto prípade. V spise Nt 31/66 Okresného súdu v P. sa v uznesení vyšetrovateľa, ktorým bolo nariadené skúmanie duševného stavu obžalovaného, uvádza, že v priebehu vyšetrovania bolo zistené, že obžalovaný sa ponajviac stýka s malými deťmi. Jeho správanie je veľmi nápadné a často pri styku s dieťaťom obledne a nevie sa opanovať. Svedkyňa A. C. vypovedala v tejto veci, že obžalovaný sa vždy zdržiaval v spoločnosti malých detí. Pri psychiatrickom vyšetrení obžalovaný uviedol, že ho priťahujú malé deti, že od 13-tich rokov obchytáva malé dievčence a chlapcov za účelom pohlavného vzrušenia a že u dievčienec sa pokúšal o styk medzi stehnami. Uvádza jediný sexuálny zážitok s dospievajúcim 17-ročným dievčaťom, ktoré z jeho podnetu na zábave chytal za prsia a genitál, ale nič vraj z toho nemal.

Ani druhý predpoklad znalcov, že obžalovaný častejšie a preferovane kohabituje s dospelými ženami, sa neopiera o dostatočne vierohodné skutkové podklady. Znalci vychádzali len z toho, čo im povedal obžalovaný pri psychiatrickom vyšetrení a nekonfrontovali tieto tvrdenia s inými podkladmi, hoci ich mali k dispozícii (výpovede obžalovaného v predchádzajúcich trestných veciach, údaje obžalovaného pri predchádzajúcich psychiatrických či sexuologických vyšetreniach). Pre pohlavné zneužitie bol obžalovaný po prvý raz trestne stíhaný r. 1964 (spis 2 T 120/64 Okresného súdu v P.). Udal vtedy, že dosiaľ nemal žiadne dievča, ani nemal s nikým pohlavný styk. R. 1966, keď bol stíhaný po druhý raz, znova uviedol, že dosiaľ nemal so žiadnou ženou pomer. To bolo dva roky pred spáchaním súdených trestných činov. V ďalších trestných veciach (Nt 153/67 Okresného súdu Ž. nad Hr., 2 T 114/68 Okresného súdu P., 3 T 75/68 Okresného súdu Ž. nad Hr. a teraz súdená trestná vec) obžalovaný síce hovorí o pomerne častých sexuálnych skúsenostiach s dospelými ženami, ale jeho výpovede vzťahujúce sa aj na obdobie pred r. 1966 sú také rozporné, že budia dojem nevierohodnosti.

Jeho údaje nie sú potvrdzované ani neboli overované žiadnymi objektívnymi dôkazmi, hoci keby boli pravdivé, niektoré z nich by museli byť známe. Napr. vo veci Nt 153/67 Okresného súdu Ž. nad Hr. v konaní o prepustení z ochranného liečenia obžalovaný a jeho matka tvrdili, že sa chce oženiť s dievčaťom, ktoré je s ním v 7. mesiaci tehotné. Motív prípadných nepravdivých tvrdení obžalovaného mohol byť v tom, že sa chcel dostať z ochranného liečenia alebo že preferuje trest pred ochranným liečením (ako sám výslovne prehlásil), alebo v tom, že chce zakryť svoju deficienciu v tomto smere. V každom prípade vo vykonaných dôkazoch niet dostatočne vierohodných podkladov pre záver, že obžalovaný častejšie a preferovane kohabitoval s dospelými ženami ako s malými deťmi.

Dôvody odchylnej znaleckej mienky posledných znalcov sa tak zakladajú na skutočnostiach sčasti nepravdivých a sčasti nedostatočne overených a preukázaných. Správnosť predchádzajúceho znaleckého posudku v spornom bode nebola teda vyvrátená.

Súd mal preto žiadať znalcov MUDr. P. a MUDr. H. o vysvetlenie, prípadne mal vykonať potrebné iné dôkazy na objasnenie skutočností, ktoré znalci potrebujú pre podanie znaleckého posudku.

Pri náležitom hodnotení znaleckého posudku týchto znalcov nemalo ujsť pozornosti ani to, že znalec MUDr. P., ktorý predtým už dvakrát skúmal duševný stav obžalovaného, sa vo svojich predchádzajúcich posudkoch (vo veci 2 T 114/68 Okresného súdu v P. a 3 T 75/68 Okresného súdu Ž. nad Hr.) odchyľuje v niektorých otázkach od terajšieho svojho názoru. Ide nielen o už uvedenú otázku existencie pedofilnej úchyľky, ale aj o otázky významné z hľadiska podmienky uloženia trestu smrti uvedenej v § 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák. V terajšom posudku sa obžalovanému vytýka, že sa nechcel riadne ambulantne alebo ústavne liečiť proti alkoholizmu (č. 1. 400), hoci predtým vyslovil tento znalec mienku, že protialkoholické liečenie nemá u obžalovaného význam, pretože nejde o alkoholizmus v zmysle toxikománie (č. 1. 53 spisu 2 T 114/68). Tento rozpor napokon existuje aj medzi písomným posudkom a ústnym prednesom znalca MUDr. H. na odvolacom verejnom zasadnutí, kde tento znalec uviedol, že obžalovaný nie je alkoholikom, a preto liečenie nemôže byť u neho úspešné. Podobne vyslovil znalec MUDr. P. iný názor ako teraz na otázku účinnosti trestu (č. 1. 53 spisu 2 T 114/68 a č. 1. 95 spisu 3 T 75/68).

Súdy preberajú bez kritického zhodnotenia aj závery znalcov o agresivite ako všeobecnej zložke osobnosti obžalovaného, ktorá nie je spojená so sexualitou, a o gradácii prejavov tejto zložky a vyvodzujú z nich významné dôsledky z hľadiska uloženia trestu (§ 29 ods. 1 písm. a) Tr. zák.). Okrem zmienky v písomnom znaleckom posudku, že obžalovaný v stave opilosti (ktorá odbrzdzuje jeho agresivitu) vyvoláva hádky a bitky, znalci nevysvetlili, na akých podkladoch zakladajú svoje horeuvedené závery. Doterajšia trestná činnosť obžalovaného okrem jedinej výnimky trestnej veci 3 T 75/68 Okresného súdu Ž. nad Hr. (v tomto prípade sa obžalovaný pobil v hostinci a pri predvedení do psychiatrického ústavu hádzal kamene na príslušníkov VB), spočíva v majetkovej a sexuálnej trestnej činnosti. Obžalovaný sa dopúšťal krádeží a inej majetkovej trestnej činnosti už od detského veku, ale v podrobných posudkoch MNV z miesta jeho bydliska ani v posudkoch jeho doterajších zamestnávateľov niet nikde zmienky o tom, že by sa zúčastňoval bitiek alebo sa dopustil fyzického násillia voči inému, a to ani v opilosti. Svedok M. (č. 1. 222) napr. uvádza, že obžalovaný často pil, ale nikdy (okrem už uvedenej výnimky) nerobil v opilosti žiadne neprístojnosti. Konštatovanie znalcov, že obžalovaný vyvoláva v opilosti hádky a bitky, nemá preto objektívny podklad a najmä záver o gradácii jeho agresívnych prejavov nemotivovaných sexuálne, z ktorého súdy vyvodili veľmi významné dôsledky pri ukladaní trestu, sa zatiaľ javí nedostatočne podložený a vyžaduje od znalcov bližšie a konkrétnejšie vysvetlenie. Táto otázka je dôležitá v tej súvislosti, že znalci pripúšťajú, že prejavy sexuálnej úchylnosti obžalovaného, nebezpečné pre spoločnosť, je možné potlačiť niektorými liečebnými zákrokmi, ale že nie je možné odstrániť liečebnými zákrokmi všeobecne agresívne sklony obžalovaného, ktorých prejavy gradujú. Z vykonaných dôkazov však zatiaľ vyplýva, že len v jednom prípade došlo k prejavu nesexuálne motivovanej agresivity, keď terajšie znásilnenie sexuálne motivované je a následná vražda má s ním bezprostrednú kauzálnu súvislosť.

Podľa § 220 ods. 3 Tr. por. je súd povinný na hlavnom pojednávaní prebrať a v rozhodnutí sa vyrovnáť so všetkým dôkazným materiálom z prípravného konania, ktorý má vzťah k prejednávanej veci. To isté platí aj o dôkaznom materiáli, ktorý bol zhromaždený a vykonaný v predchádzajúcom konaní pred súdom. Vykonanie nového znaleckého posudku (ktorý súdy nesprávne označujú ako kontrolný, pretože zákon takýto termín nepozná) neoslobodzovalo súd od povinnosti vykonať a hodnotiť aj predchádzajúci znalecký posudok, ktorý v tejto veci mal význam pre rozhodnutie. Len tak si mohol súd zadovážiť spoľahlivý podklad pre hodnotenie, ktorý z posudkov odpovedá ostatným výsledkom dokazovania i stavu lekárskej vedy.